

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра обліку і аудиту

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету
доц. Михайлишин Р. В.
09 вересня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПП 1.25 Управлінський облік

підготовки	бакалаврів
галузь знань	07 “Управління і адміністрування”
спеціальність	071 “Облік і оподаткування”
спеціалізація	“Облік, аудит і оподаткування” 071 (О)
факультет	економічний

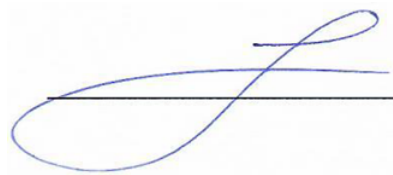
Робоча програма навчальної дисципліни “Управлінський облік” для підготовки бакалаврів з галузі знань 07 “Управління і адміністрування” за спеціальністю 071 “Облік і оподаткування”.

Розробник:

доцент кафедри обліку і аудиту, д.е.н, доцент Струк Н. С.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри обліку і аудиту
Протокол від 31 серпня 2020 року №1

Завідувач кафедри обліку і аудиту

(проф. Ковалюк О. М.)

Ухвалено Вченою радою економічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка

Протокол від 09 вересня 2020 року № 2

© Струк Н.С., 2020
© Львівський національний
університет імені Івана Франка, 2020

1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Характеристика дисципліни «Управлінський облік»

Найменування показників	Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –4	Спеціальність 071 “Облік і оподаткування”	Нормативна	
Модулів – 2		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		3	-
Загальна кількість годин - 120		семестр	
		6-й	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи – 5,4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		48 год.	-
		Практичні, семінарські	
		32 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
40 год.	-		
Вид контролю: іспит			

Примітка.

У співвідношенні кількості годин, аудиторні заняття, порівняно зі самостійною та індивідуальною роботою становлять 67%.

Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета - формування теоретичних знань і практичних навиків у студентів для інтерпретації, систематизації, використання інформації у системі обліково-аналітичного забезпечення процесу ухвалення управлінських рішень з використанням сучасного програмного забезпечення.

Завдання:

- вивчити суть, принципи і методи управлінського обліку;
- з'ясувати роль управлінського обліку в системі управління підприємством, способи його організації;
- вивчити підходи до класифікації витрат, методи визначення їх поведінки для обґрунтування управлінських рішень;
- набути навичок щодо застосування методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) і застосувати їх для прийняття управлінських рішень;
- визначити аналітичні можливості управлінського обліку на основі вивчення методики аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку підприємства;
- з'ясувати можливості застосування релевантної облікової інформації для обґрунтування типових управлінських рішень;
- напрацювати здатність завершувати аналіз ситуацій розробкою проекту управлінського рішення;
- розкрити суть контрольної функції управлінського обліку на основі вивчення організації і методики обліку за центрами відповідальності, бюджетування діяльності підприємств;
- обґрунтувати доцільність та оцінити ефективність додаткових витрат на організацію управлінського обліку (вигоди, одержані підприємством від використання облікових даних, повинні перевищувати витрати на їх одержання).

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі компетенції :

- **знати:** принципи організації і методики управлінського обліку як процесу формування інформаційної системи для прийняття науково обґрунтованих та ефективних управлінських рішень на підприємстві.

- **вміти:** формувати релевантну облікову інформацію, аналізувати дані про витрати та їх еластичність (поведінку) для функціонування ефективної системи управління, прогнозування і планування майбутнього розвитку підприємства; використовувати облікову інформацію для контролю за поточною діяльністю підприємства, оцінки ефективності господарювання.

- **комунікативність:** вміти представляти свої знання усно і письмово, заповняти документи; представляти свою навчальну групу, факультет на конференціях, підготувавши виступ за індивідуальним завданням з дисципліни;

- **автономність:** здатність за допомогою наявних інформаційних технологій (Інтернет) самостійно шукати, аналізувати, відбирати, опрацьовувати і передавати інформацію;

- **відповідальність** за прийняття рішення, здатність до пізнавальної діяльності в управлінському обліку, зокрема: володіння евристичними методами вирішення проблемних завдань, використання статистичних, математичних методів пізнання;

- **особистісне самовдосконалення** – ціннісно-сміслові функції, зокрема вміння формулювати особисті ціннісні орієнтири щодо навчальної дисципліни, вміння приймати рішення, брати на себе відповідальність за їхні наслідки, виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань з урахуванням загальних вимог.

Зазначені компетенції багатофункціональні, дозволяють студентам осмислено застосовувати комплекс професійних знань та вмінь у подальшому навчанні.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Зміст управлінського обліку та його організаційно - функціональне забезпечення

Тема 1. Теоретичні основи управлінського обліку та етапи його розвитку

Зміст теми: Роль і місце управлінського обліку в системі сучасного обліку та менеджменту. Суть, предмет і об'єкт управлінського обліку. Методи управлінського обліку, їх характеристика. Функції бухгалтера-аналітика в процесі управління. Залежність функцій управлінського обліку від функцій управління. Порівняльна характеристика фінансового і управлінського обліку. Історичні етапи формування і розвитку управлінського обліку. Нормативно-правове регулювання управлінського обліку.

Основні джерела: План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. (зі змінами та доповненнями); Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 року № 373., 8. Голов С. Ф. Управлінський облік. Підручник. 4-те вид. К. : Лібра, 2008. 704 с Струк Н. Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015 - 103с.

Тема 2. Організація управлінського обліку на підприємстві

Зміст теми: Процес формування облікової інформації за рівнями управління. Система записів господарських операцій на рахунках обліку. Порядок побудови та застосування аналітичного обліку на підприємстві. Функції бухгалтерів-аналітиків та розподіл обов'язків у бухгалтерії. Положення та професійні організації з управлінського обліку.

Основні джерела: План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. (зі змінами та доповненнями); Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 року № 373., 8. Голов С. Ф. Управлінський облік. Підручник. 4-те вид. К. : Лібра, 2008. 704 с., Струк Н. Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015 103с. Партин Г.О. Управлінський облік: підручник / Г.О.Партин, А.Г.Загородній, ін, Т.М.Бойчук. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. 280 с.

Змістовий модуль 2. Управлінський облік витрат

Тема 3. Класифікаційна структура витрат в управлінському обліку

Зміст теми: Основні критерії класифікації витрат за видами діяльності: операційні, фінансові, інвестиційні. Особливість класифікації витрат за напрямками обліку. Вичерпані та невичерпані витрати. Витрати періоду і витрати на продукцію. Основні елементи виробничих витрат. Прямі та непрямі витрати. Зміст змінних та напівзмінних витрат. Побудова графіків. Постійні та напівпостійні витрати. Дискреційні та обов'язкові витрати. Характеристика релевантного діапазону. Суть релевантних і нерелевантних витрат. Інкрементні й маржинальні витрати. Визначення втраченої вигоди (можливих витрат). Обґрунтування поділу витрат на контрольовані та неконтрольовані. Характеристика ефективних і неефективних витрат.

Основні джерела: План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. (зі змінами та доповненнями); Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 року № 373., 8. Голов С. Ф. Управлінський облік. Підручник. 4-те вид. К. : Лібра, 2008. 704 с, Струк Н. Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015 - 103с. Попівняк Ю. М. Втрати підприємства та особливості їх класифікації. Фінансова система України : збірник наукових праць. Острог : Вид-во Національного університету "Острозька академія". 2009. Випуск 12. С. 90–102. 14. Струк Н. С. Методичне підґрунтя обліку трансакційних витрат на підприємстві. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації : зб. наук. пр. Національна академія статистики, обліку та аудиту. Київ : Бізнес Медіа Консалтинг, 2012. Вип. 1(8). С. 188–198.

Тема 4 Прогнозування витрат для прийняття управлінських рішень

Зміст теми: Короткотермінові та довготермінові управлінські рішення. Характеристика процесу підготовки та прийняття рішення. Критерії релевантності витрат і доходів. Зміст поведінки витрат. Фактори витрат для різних функцій бізнесу. Суть функції витрат. Складові формули витрат. Методи визначення функції витрат. Технологічний аналіз. Суть методу аналізу рахунків. Переваги та вади методу вищої-нижчої точки. Пастка методу вищої-нижчої точки. Метод візуального пристосування. Різниця між простим і множинним регресійним аналізом. Метод найменших квадратів. Лінія регресії. Критерії вибору однієї функції витрат серед багатьох. Суть коефіцієнту детермінації . Зміст стандартної помилки обрахунку та її визначення. Суть стандартної помилки коефіцієнта. Характеристика очікуваної величини. Її визначення.

Основні джерела: Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 року № 373., Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. 4-те видання. К.: Лібра, 2008 704с., Струк Н. Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 103с. Атамас П. Й. Управлінський облік. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2009. 439 с. Попівняк Ю. М. Релевантність витрат підприємства в процесі прийняття управлінських рішень. Фінансова система України : збірник наукових праць. Острог : Вид-во Національного університету "Острозька академія", 2008. Випуск 10. Ч. 2. С. 243–251.

Тема 5. Виробничий та калькуляційний облік витрат

Зміст теми: Зміст, мета й етапи виробничого обліку. Метод, завдання та об'єкти калькуляційного обліку. Його взаємозв'язок з виробничим обліком. Суть калькуляції, об'єкту калькулювання, калькуляційної одиниці в системі калькуляційного обліку. Обґрунтування видів калькуляцій. Зміст кожного з видів калькуляційних одиниць. Поняття й види собівартості. Структура й облік прямих витрат на виробництво. Облік незавершеного виробництва. Зміст загальновиробничих витрат і їх розподіл між об'єктами калькулювання. Склад загальновиробничих витрат і рахунки для їх обліку. Етапи розподілу виробничих накладних витрат. Коефіцієнт розподілу загальновиробничих витрат. Причини виникнення недорозподілених або зайворозподілених накладних витрат. Два способи списання недорозподілених або перерозподілених накладних витрат, які використовуються в кінці звітного періоду. Методи розподілу виробничих накладних витрат обслуговуючих підрозділів між

виробничими. Особливості включення загальноновиробничих витрат до собівартості реалізованої продукції згідно з П(С)БО 16 “Витрати”.

1. Основні джерела: План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. (зі змінами та доповненнями); Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 року № 373., Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. 4-ге видання. К.: Лібра, 2008. 704с., Струк Н. Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015 - 103с.; Струк Н. С., Гармаш Х. П. Шляхи удосконалення організації обліку невиробничих операційних витрат підприємства у контексті формування статусу надійного ділового партнера на ринку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 14. С. 288–292.

Тема 6. Зведений облік витрат за економічними елементами та статтями калькуляції

Зміст теми: Критерії визнання витрат. Особливість і призначення поділу витрат за економічними елементами в процесі виготовлення продукції. Їх взаємозв'язок зі статтями калькуляції. Облік матеріальних витрат. Зворотні відходи. Основні складові та облік елементу "Витрати на оплату праці". Основна і додаткова заробітна плата. Економічна суть та облік елементу "Відрахування на соціальні заходи". Основні складові та облік елементу "Амортизація". Суть та облік інших операційних витрат. Облік витрат від браку. Облік витрат на гарантійний ремонт. Облік витрат операційної діяльності на рахунках класу 8. Облік витрат операційної діяльності на рахунках класу 9. Характеристика реєстрів аналітичного обліку витрат, які використовуються на підприємстві.

Основні джерела: План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. (зі змінами та доповненнями); Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 року № 373., Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. 4-ге видання. – К.: Лібра, 2008 – 704с., Струк Н. Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015 - 103с.; Струк Н. С., Шпак О. Ю. Шляхи вдосконалення обліку виробничих витрат промислового підприємства в умовах застосування концепції ощадливого виробництва. *Науковий журнал “Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії”*. Запоріжжя: Вип. 2 (08) 2017, Част. 2. С. 122–127.

Тема 7. Методи калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг

Зміст теми: Загальна модель впровадження системи виробничого обліку на підприємстві. Технологічний аспект вибору методики калькулювання собівартості продукції: калькулювання за замовленнями; калькулювання за процесами. Вплив наявності постійних виробничих витрат на вибір методу калькулювання собівартості продукції та на формування “Звіту про фінансові результати підприємства”: калькулювання за повними витратами; калькулювання за змінними витратами. Обґрунтування переваг і вад системи калькулювання змінних витрат. Забезпечення контролю витрат в калькуляційному обліку: метод обліку фактичних витрат; нормативний метод калькулювання; метод обліку стандартних витрат, його основні відмінності від нормативного методу калькулювання. Характеристика системи калькулювання витрат на основі діяльності. Її переваги та недоліки. Вплив виробничого обліку та калькулювання на прийняття управлінських рішень й прогнозування їх наслідків.

Основні джерела: План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. (зі змінами та доповненнями); Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 року № 373., Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. 4-те видання. К.: Лібра, 2008 – 704с., Струк Н. Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015 - 103с. Струк Н. С., Попівняк Ю. М. Застосування методу еталонного оцінювання для підвищення ефективності функціонування фінансового механізму управління витратами на підприємствах ювелірної промисловості. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки : [у 3-х ч.]. Черкаси : Вид-во ЧДТУ, 2012. Випуск 32. Ч. II. С. 94–100.; Струк Н. С. Обліково-аналітична інтерпретація та основні напрями контролю трансакційних витрат у інноваційній діяльності підприємства. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2017. № 9 (251). С. 151–174

Змістовий модуль 3. Аналіз релевантної інформації в управлінському обліку

Тема 8. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку

Зміст теми: Суть взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку. Визначення точки беззбитковості. Коефіцієнт маржинального доходу та його роль у прогнозуванні показників діяльності підприємства. Характеристика методів визначення точки беззбитковості: рівнянь, маржинального прибутку, графічного. Визначення обсягу реалізації, потрібного для одержання бажаного прибутку. Користь графічного відображення взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку. Види графіків для аналізу взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку. Запас міцності (припустима маржа), її використання. Різниця між валовим прибутком і маржинальним прибутком підприємства. Використання графіку співвідношення “витрати – обсяг – прибуток” під час складання плану виробництва підприємства. Операційний важіль. Розрахунок фактора операційного важеля. Комбінація продажу. Точка беззбитковості в умовах багатопродуктового виробництва. Розрахунок середньозваженого маржинального прибутку й прогнозування результатів діяльності підприємства.

Основні джерела: Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. 4-те видання. К.: Лібра, 2006 – 704с., Струк Н. Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015 - 103с. Попівняк Ю. М. Релевантність витрат підприємства в процесі прийняття управлінських рішень. Фінансова система України : збірник наукових праць. Острого : Вид-во Національного університету “Острозька академія”, 2008. Випуск 10. Ч. 2. С. 243–251.

Тема 9. Аналіз релевантної інформації для прийняття операційних рішень

Зміст теми: Диференціальний аналіз альтернативних рішень. Інформація, яка є релевантною для рішення про доцільність прийняття спеціального замовлення. Інформація, яка є релевантною для рішення про доцільність "виробляти чи купляти". Інформація, яка є релевантною для рішення про доцільність розширення чи скорочення сегменту. Інформація, яка є релевантною для прийняття рішення щодо оптимального використання обмежених ресурсів.

Оптимальна комбінація виробів в умовах декількох обмежень. Тіньова ціна, її обчислюють. Чинники, які впливають на ціноутворення. Суть, переваги та вади економічної моделі ціноутворення. Суть, переваги та вади ціноутворення за принципом "витрати плюс". Розрахунок величини націнки до собівартості для визначення ціни. Цільове калькулювання. Його переваги.

Основні джерела: Атамас П. Й. *Управлінський облік* / [П.Й. Атамас]. - 2-ге вид. - Київ : ЦУЛ, 2009. - 439 с.; Голов С.Ф. *Управлінський облік. Підручник*. 4-те видання. К.: Лібра, 2008 – 704с.; Струк Н. *Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей* - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015 - 103с.; Хорнгрен Ч. *Управленческий учет* / Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер, Ш. Датар; пер. с англ. О.А. Пинус, М.М. Каверин, Е.С. Шумейко, А.А. Плоткина и др. – [10-е изд.]. – СПб.: Питер, 2007. – 1008 с. Попівняк Ю. М. Релевантність витрат підприємства в процесі прийняття управлінських рішень. *Фінансова система України : збірник наукових праць*. Острог : Вид-во Національного університету “Острозька академія”, 2008. Випуск 10. Ч. 2. С. 243–251.

Тема 10. Обліково-аналітичне забезпечення процесу ухвалення рішень про інвестиційні проекти

Зміст теми: Бюджетування капітальних вкладень. Інформація, яка є релевантною для прийняття рішень про капітальні вкладення. Грошові потоки в процесі інвестування. Суть інвестування. Його застосування в процесі прийняття управлінських рішень. Чиста теперішня вартість проекту капітальних вкладень. Внутрішня норма прибутковості. Використання індексу прибутковості. Період окупності проекту капітальних вкладень. Облікова норма прибутковості. Раціонування капіталу. Чинники, які слід брати до уваги в процесі раціонування капіталу.

Основні джерела: Атамас П. Й. *Управлінський облік* / [П.Й. Атамас]. - 2-ге вид. - Київ : ЦУЛ, 2009. - 439 с.; Голов С.Ф. *Управлінський облік. Підручник*. 4-те видання. К.: Лібра, 2008. 704с.; Струк Н. *Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей* - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 103с.; Хорнгрен Ч. *Управленческий учет* / Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер, Ш. Датар; пер. с англ. О.А. Пинус, М.М. Каверин, Е.С. Шумейко, А.А. Плоткина и др. – [10-е изд.]. СПб.: Питер, 2007. 1008 с.; 15. Аткинсон Э. А., Банкер Р. Д., Каплан Р. С., Янг М. С. *Управленческий учет* : пер. с англ. 3-е изд. М. : Вильямс, 2005. 878 с.

Змістовий модуль 4. Бюджетування діяльності та облік за центрами відповідальності

Тема 11. Бюджетування діяльності підприємства

Зміст теми: Мета бюджетування. Напрямки бюджетування. Звітний бюджет. Послідовність бюджетування. Основні стадії цього процесу. Створення бюджетного комітету. Його завдання. Функції бухгалтера-аналітика в процесі бюджетування. Бюджетування "з нуля". Його переваги та вади. Суть прогнозування продажу. Бюджет продажу. Опис процесу складання бюджетів та послідовність їх розробки. Бюджетний контроль та його застосування. Сенс управління за відхиленнями. Види відхилень. Статичний бюджет. Гнучкий бюджет, його використання. Відхилення від гнучкого бюджету. Його визначення та інтерпретація. Відхилення за рахунок обсягу продажу (діяльності). Групи, на які можна поділити відхилення від гнучкого бюджету. Поділ відхилення за рахунок обсягу продажу.

Основні джерела: Атамас П. Й. *Управлінський облік* / [П.Й. Атамас]. - 2-ге вид. - Київ : ЦУЛ, 2009. - 439 с.; Голов С.Ф. *Управлінський облік. Підручник*. 4-те видання. К.: Лібра, 2008. 704с.; Струк Н. *Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей* - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015 - 103с.; Хорнгрен Ч. *Управленческий учет* / Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер, Ш. Датар; пер. с англ. О.А. Пинус, М.М. Каверин, Е.С. Шумейко, А.А. Плоткина и др. – [10-е изд.]. СПб.: Питер, 2007. 1008 с.; Аткинсон Э. А., Банкер Р. Д., Каплан Р. С., Янг М. С. *Управленческий учет* : пер. с англ. 3-е изд. М. : Вильямс, 2005. 878 с.

Тема 12. Облік діяльності за центрами відповідальності

Зміст теми: Децентралізація управління, її переваги та недоліки. Суть аналітичного управлінського обліку. Зміст центрів виникнення витрат. Центр відповідальності. Ознаки поділу центрів відповідальності. Види центрів відповідальності. Їх приклади. Організація обліку за центрами відповідальності. Використання стандартних витрат. Розрахунок відхилення від стандартних матеріальних витрат. Причини таких відхилень. Відхилення від стандартних витрат на оплату праці. Чинники, що визначають відхилення змінних накладних витрат від встановленого стандарту. Розрахунок цих відхилень. Здійснення аналізу відхилень постійних накладних витрат від встановленого стандарту. Взаємозв'язок обліку стандартних витрат та обліку за центрами відповідальності. Критерії та методи дослідження відхилень. Облік відхилень у системі рахунків бухгалтерського обліку.

Основні джерела: Атамас П. Й. Управлінський облік / [П.Й. Атамас]. - 2-ге вид. - Київ : ЦУЛ, 2009. - 439 с.; Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. 4-те видання. К.: Лібра, 2008. 704с.; Струк Н. Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015 - 103с.; Хорнгрен Ч. Управленческий учет / Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер, Ш. Датар; пер. с англ. О.А. Пинус, М.М. Каверин, Е.С. Шумейко, А.А. Плоткина и др. – [10-е изд.]. – СПб.: Питер, 2007. – 1008 с.

Тема 13. Внутрішня звітність про виконання бюджетів за центрами відповідальності.

Трансфертне ціноутворення.

Зміст теми: Суть системи внутрішньої звітності, її види та мета складання. Вимоги до звітності за центрами відповідальності. Показники, що застосовують для оцінки діяльності центрів відповідальності. Різниця в підходах до оцінки діяльності підрозділу та його керівника. Звіт про виконання кошторису центром витрат. Звіт центру прибутку. Оцінка діяльності центру прибутку. Звіт центру інвестицій. Прибутковість інвестицій. Переваги й вади цього показника. Чинники, завдяки яким можна збільшити прибутковість інвестицій. Фінансові показники, що застосовуються для оцінки діяльності центрів відповідальності. Трансфертна ціна. Її вплив на оцінку діяльності центрів відповідальності. Методи трансфертного ціноутворення. Коротка характеристика кожного з них.

Основні джерела: Атамас П. Й. Управлінський облік / [П.Й. Атамас]. - 2-ге вид. - Київ : ЦУЛ, 2009. - 439 с.; Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник. 4-те видання. К.: Лібра, 2008. 704с.; Струк Н. Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 103с.; Хорнгрен Ч. Управленческий учет / Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер, Ш. Датар; пер. с англ. О.А. Пинус, М.М. Каверин, Е.С. Шумейко, А.А. Плоткина и др. [10-е изд.]. СПб.: Питер, 2007. 1008 с.; Аткинсон Э. А., Банкер Р. Д., Каплан Р. С., Янг М. С. Управленческий учет : пер. с англ. 3-е изд. М. : Вильямс, 2005. 878 с.

3. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 2

Структурні елементи навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин для однієї групи студентів										
	Денна форма						Заочна форма				
	Усього	у тому числі					-				
л		п	лаб	інд	ср						
1	2	3	4	5	6	7					
Модуль 1											
Змістовий модуль 1. Зміст управлінського обліку та його організаційно - функціональне забезпечення											
Тема 1. Теоретичні основи управлінського обліку та етапи його розвитку	4	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-
Тема 2. Організація управлінського обліку на підприємстві	4	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-
Разом – змістовий модуль 1	8	2	2	-	-	4	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 2. Управлінський облік витрат											
Тема 3. Класифікаційна структура витрат в управлінському обліку	8	4	2	-	-	2	-	-	-	-	-
Тема 4. Прогнозування витрат для прийняття управлінських рішень	10	4	2	-	-	4	-	-	-	-	-
Тема 5. Виробничий та калькуляційний облік витрат	8	4	2	-	-	2	-	-	-	-	-
Тема 6. Зведений облік витрат за економічними елементами та статтями калькуляції	10	4	2	-	-	4	-	-	-	-	-
Тема 7. Методи калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг	15	7	4	-	-	4	-	-	-	-	-
Разом – змістовий модуль 2	51	20	10	-	-	16	-	-	-	-	-
Усього годин за модуль 1	59	25	14	-	-	20	-	-	-	-	-
Модуль 2											
Змістовий модуль 3. Аналіз релевантної інформації в управлінському обліку											
Тема 8 Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	15	6	5	-	-	4	-	-	-	-	-
Тема 9 Аналіз релевантної інформації для прийняття операційних рішень	16	7	5	-	-	4	-	-	-	-	-
Тема 10 Обліково-аналітичне забезпечення процесу ухвалення рішень про інвестиційні проекти	8	2	2	-	-	4	-	-	-	-	-
Разом – змістовий модуль 3	39	15	12	-	-	12	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 4. Бюджетування діяльності та облік за центрами відповідальності											
Тема 11 Бюджетування діяльності підприємства	6	2	2	-	-	2	-	-	-	-	-
Тема 12 Облік діяльності за центрами відповідальності	10	4	2	-	-	4	-	-	-	-	-
Тема 13 Внутрішня звітність про виконання бюджетів за центрами відповідальності. Трансфертне ціноутворення.	6	2	2	-	-	2	-	-	-	-	-
Разом – змістовий модуль 4	22	8	6	-	-	8	-	-	-	-	-
Усього годин за модуль 2	61	23	18			20	-	-	-	-	-
Сумарно годин	120	48	32	-	-	40	-	-	-	-	-

5. Теми практичних занять

Таблиця 3

Розподіл аудиторних годин за темами практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретичні основи управлінського обліку та етапи його розвитку	1
2	Організація управлінського обліку на підприємстві	1
3	Класифікаційна структура витрат в управлінському обліку	2
4	Прогнозування витрат для прийняття управлінських рішень	2
5	Виробничий та калькуляційний облік витрат	2
6	Зведений облік витрат за економічними елементами та статтями калькуляції	2
7	Методи калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг	4
8	Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	5
9	Аналіз релевантної інформації для прийняття операційних рішень	5
10	Обліково-аналітичне забезпечення процесу ухвалення рішень про інвестиційні проекти	2
11	Бюджетування діяльності підприємства	2
12	Облік діяльності за центрами відповідальності	2
13	Внутрішня звітність про виконання бюджетів за центрами відповідальності. Трансфертне ціноутворення.	2
Усього		32

6. Самостійна робота

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння матеріалом дисципліни, набуття потрібних умінь і навиків у час, вільний від обов'язкових занять. Під час такої роботи використовується навчальна, спеціальна література, а також тексти лекцій. Специфічною формою навчальної самостійної роботи є виконання індивідуальних завдань у вигляді виконання тестів, розв'язування задач, аналізу ситуацій, написання науково-дослідних робіт.

Самостійна робота студентів передбачає наявність таких видів роботи:

- підготовка до практичних і семінарських аудиторних занять;
- виконання домашніх практичних завдань протягом семестру;
- самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни згідно з навчально-тематичним планом;
- виконання контрольних робіт студентами заочної форми навчання;
- написання науково-дослідних робіт;
- підготовка до усіх видів контролю, в тому числі до поточних контрольних тестових робіт, модульних контрольних робіт та підсумкового письмового тестового іспиту з дисципліни.

План самостійної роботи студента ґрунтується на загальному обсягу годин, що відводиться на самостійну роботу з дисципліни, видів самостійної роботи, що плануються для виконання студентом, загального тижневого бюджету часу студента, фізіологічно обґрунтованих норм навчального навантаження.

Самостійна робота студента здійснюється на підставі Методичних рекомендацій та завдань для виконання самостійної та індивідуальної робіт, складених відповідно до програми дисципліни “Управлінський облік”.

Розподіл годин самостійної роботи студентів

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретичні основи управлінського обліку та етапи його розвитку	2
2	Організація управлінського обліку на підприємстві	2
3	Класифікаційна структура витрат в управлінському обліку	2
4	Прогнозування витрат для прийняття управлінських рішень	4
5	Виробничий та калькуляційний облік витрат	2
6	Зведений облік витрат за економічними елементами та статтями калькуляції	4
7	Методи калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг	4
8	Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку	4
9	Аналіз релевантної інформації для прийняття операційних рішень	4
10	Обліково-аналітичне забезпечення процесу ухвалення рішень про інвестиційні проекти	4
11	Бюджетування діяльності підприємства	2
12	Облік діяльності за центрами відповідальності	4
13	Внутрішня звітність про виконання бюджетів за центрами відповідальності. Трансфертне ціноутворення.	2
Усього		40

7. Методи навчання

Процес викладання управлінського обліку взаємопов'язаний з розвитком атенційного компоненту мислення у студентів. Тому використовуються такі методи навчання:

- за джерелом передавання та сприйняттям студентами навчальної інформації: словесні (лекції, дискусії), наочні (ілюстрації, презентації), практичні методи (тестові завдання, вирішення практичних задач), а також пробудження наукового інтересу (виконання індивідуальної науково-дослідної роботи, презентації);

- за логікою передавання та сприйняттям студентами навчальної інформації: індуктивні та дедуктивні методи, методи практичного засвоєння курсу за допомогою тестових завдань, вирішення облікових задач та ситуацій (кейсів), формування облікової документації та звітності для набуття умінь і практичних навиків (практичні заняття);

- за стимулюванням навчально-пізнавальної діяльності: методи стимулювання пізнавальних потреб та інтересів, моделювання ситуацій, стимулювання обов'язку та відповідальності, самостійне засвоєння студентами навчального матеріалу, вирішення проблемних облікових задач (дискусії), написання науково-дослідних робіт для конкретизації й поглиблення базових знань, умінь та практичних навиків (самостійна робота).

8. Методи контролю

Для перевірки якості підготовки, знань, умінь студентів застосовуються такі методи контролю:

- метод модульного контролю – виконання завдань двох модулів за тематикою лекційних і практичних занять;
- метод контролю самостійної роботи студентів, зокрема засвоєння навчального матеріалу у вигляді складання коротких тестових завдань, написання індивідуальних науково-дослідних

робіт на підставі самостійно опрацьованої базової літератури та додаткових джерел інформації;

- методи усного контролю (у контексті засвоєння навчального матеріалу, захист індивідуальних науково-дослідних робіт).

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за таким співвідношенням:

- практичні заняття, науково-дослідна робота: 30 % семестрової оцінки, максимальна кількість балів 30;
- контрольні заміри (модулі): 20% семестрової оцінки, максимальна кількість балів 20;
- іспит: 50% семестрової оцінки. Максимальна кількість балів 50.

Підсумкова максимальна кількість балів 100

9. Розподіл балів, що присвоюються студентам

Таблиця 5

Розподіл балів у семестрі за видами студентських робіт

Поточна успішність студентів за семестр													Іспит	Сума			
Поточний контроль знань на практичних заняттях і самостійної роботи											Модулі						
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2					Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4					НДР	М1	М2
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13					
1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25	2,5	2,5	2,5	1,25	1,25	1,25	1,25		10	10		
20											10	20		50	100		

*Примітки: T1, T2 ... T13 – теми змістових модулів; M1, M2 – модулі.

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою:

- максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів з дисципліни, яка завершується іспитом, становить за поточну успішність 50 балів, на іспиті – 50 балів;
- при оформленні документів за екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Таблиця 6

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою для екзамену
A	90 – 100	відмінно
B	81-89	добре
C	71-80	
D	61-70	
E	51-60	задовільно
FX	21-50	незадовільно з можливістю повторного складання
F	0-20	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

* кількість балів для оцінок “незадовільно” (FX і F) визначається Вченою радою економічного факультету університету.

10. Методичне забезпечення

1. Струк Н. Управлінський облік: Конспект лекцій для студентів економічних спеціальностей. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 103 с. (у електронному форматі).

2. Струк Н. С. Управлінський облік: практикум з управлінського обліку для студентів економічних спеціальностей, 2020. (у електронному форматі).

3. Методичні рекомендації та завдання для виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни “Управлінський облік” для студентів економічного факультету, 2020.

4. Методичні рекомендації до виконання та оформлення науково–дослідних робіт з дисципліни “Управлінський облік” для студентів економічного факультету. 2020.

11. Рекомендована література

Базова

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 16.07.1999 р. №996 (зі змінами та доповненнями). URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/go/996-14>.
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11. 1999 р. №291 (зі змінами). URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/go/z0893-99>.
3. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку // Верховна Рада України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
4. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджені наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 р. № 373. URL : <http://www.ukraine.uapravo.net/data2008/.../ukr21347>.
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 “Подання фінансової звітності”. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013.
6. Атамас П. Й. Управлінський облік. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2009. 439 с.
7. Бутинець Ф. Ф., Давидюк Т.В., Канурна З.Ф., Малюга Н.М., Чижевська Л.В. Бухгалтерський управлінський облік: Підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів. / За ред. Проф. Ф.Ф. Бутинця. 3-тє вид., доп.і перероб. Житомир: ПП “Рута”, 2005. 480 с.
8. Голов С. Ф. Управлінський облік. Підручник. 4-тє вид. К. : Лібра, 2008. 704 с.
9. Пилипенко А. А., Дзьобко І. П., Писарчук О. В. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань: монографія. Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. 344 с.
10. Пушкар М. С. Управлінський облік : нові підходи, ідеї, концепції. Сучасні проблеми системи обліку в Україні : монографія. Тернопіль: 2010. 550 с.
11. Попівняк Ю. М. Релевантність витрат підприємства в процесі прийняття управлінських рішень. *Фінансова система України : збірник наукових праць*. Острого : Вид-во Національного університету “Острозька академія”, 2008. Випуск 10. Ч. 2. С. 243–251.
12. Попівняк Ю. М. Втрати підприємства та особливості їх класифікації. *Фінансова система України : збірник наукових праць*. Острого : Вид-во Національного університету “Острозька академія”. 2009. Випуск 12. С. 90–102.
13. Струк Н. С., Попівняк Ю. М. Застосування методу еталонного оцінювання для підвищення ефективності функціонування фінансового механізму управління витратами на підприємствах ювелірної промисловості. *Збірник наукових праць Черкаського*

державного технологічного університету. Серія : Економічні науки : [у 3-х ч.]. Черкаси : Вид-во ЧДТУ, 2012. Випуск 32. Ч. II. С. 94–100.

14. Струк Н. С. Методичне підґрунтя обліку трансакційних витрат на підприємстві. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації* : зб. наук. пр. Національна академія статистики, обліку та аудиту. Київ : Бізнес Медіа Консалтинг, 2012. Вип. 1(8). С. 188–198.

Допоміжна

15. Аткинсон Э. А., Банкер Р. Д., Каплан Р. С., Янг М. С. *Управленческий учет* : пер. с англ. 3-е изд. М. : Вильямс, 2005. 878 с.
16. Бутинець Ф. Ф., Герасимчук Н. В. *Управлінський облік: Збірник задач і вправ*. Житомир: ЖІТІ, 2006. 232 с.
17. Вахрушина М.А. *Бухгалтерський управленческий учёт: Учеб.пособие*. ВЗФЭИ. М.: ЗАО “Финстатинформ”, 2001. 318 с.
18. Гарасим П. М., Журавель Г. П., Хомин П. Я. *Курс управлінського обліку*. Навч. посібник. К.: Знання, 2007. 314 с.
19. Гасенко Л. В., Грановський С. С. *Управлінський облік : навчальний посібник*. Дніпродзержинськ, 2007. 215 с.
20. Друри К. *Управленческий и производственный учет*. [пер. с англ. В.Н. Егорова]. 6-е изд. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. 1423 с.
21. Загородній А. Г. [та ін.]. *Управлінський облік : термінологічний словник*. Львів : ЗУКЦ, 2005. 96 с.
22. Зоріна В. Н. *Формування та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) в галузях народного господарства: навчальний посібник*. Київ: Центр навчальної літератури. 2008. 240 с.
23. Лень В. С. *Управлінський облік: навчальний посібник*. Київ: Знання - прес, 2003. 287 с.
24. *Обліково-аналітичне забезпечення управління: вітчизняний і міжнародний досвід* : монографія / за заг. ред. проф. Білопольського М. Г., Сизоненко О. А. : Макіївський економ.-гуманіт. ін-т. Донецьк, 2014. 352 с.
25. Нападівська Л.В. *Управлінський облік : підручник*. 2-е вид., доопрац. та допов. К. : КНТЕУ, 2010. 647 с.
26. Панасюк В. М. *Витрати виробництва: управлінський аспект*. Тернопіль: Астон, 2005. 288 с.
27. Партин Г. О. *Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій: монографія*. Київ: УБС НБУ, 2008. 219 с.
28. Радецька Л., Овод Л. *Управлінський облік: навч. посіб.* К.: ВЦ “Академія”, 2007. 352 с.
29. Садовська І. Б., Тлущкевич Н. В., Гарасим М. П. *Управлінський облік: навч. посіб.* Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2010. 560 с.
30. Струк Н. С., Гармаш Х. П. Шляхи удосконалення організації обліку невиробничих операційних витрат підприємства у контексті формування статусу надійного ділового партнера на ринку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 14. С. 288–292.
31. Струк Н. С. Обліково-аналітична інтерпретація та основні напрями контролю трансакційних витрат у інноваційній діяльності підприємства. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2017. № 9 (251). С. 151–174.

32. Струк Н. С., Владичин М. Б. Роль бюджетування у здійсненні контролю зовнішньоекономічної діяльності торговельних підприємств. *Проблеми теорії та практики обліково-аналітичних наук*: колективна монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. С. 209–224.
33. Струк Н. С., Мулінська Г. В. Правове підґрунтя та проблемні аспекти обліку витрат операційної діяльності торговельних підприємств ринку нафтопродуктів. *Проблеми теорії та практики обліково-аналітичних наук*: колективна монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. С.59–74.
34. Струк Н. С., Шпак О. Ю. Шляхи вдосконалення обліку виробничих витрат промислового підприємства в умовах застосування концепції ощадливого виробництва. *Науковий журнал “Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії”*. Запоріжжя: Вип. 2 (08) 2017, Част. 2. С. 122–127.
35. Ткач В. І., Ткач М. В. Управлінський облік: міжнародний досвід. Ж.: Фінанси, облік та статистика, 2000. 144 с.
36. Управлінський облік : навч. посіб. / І. Б. Чернікова, Л. О. Кирильєва, А. В. Янчев, О. І. Черніков. Харків: Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2009. 247 с.
37. Управлінський облік : підручник / Г. О. Партин, А. Г. Загородній, Т. І. Свідрик, ін.] ; Нац. ун-т “Львів. Політехніка”. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2013. 278 с.
38. Управлінський облік у схемах і таблицях: навч. посіб. / Л. І. Марущак, П. О. Марущак/ Т. : Астон, 2010. 192 с.
39. Фаріон І. Д., Писаренко Т. М. Управлінський облік: підруч. К.: Центр учбової літератури, 2012. 792 с.
40. Хенсен Р. Дон, Моувен М. М., Еліас С. Н., Сенков Д. У. Управлінський облік / пер. з англ. 5-го канад. вид. К. : “Міленіум”, 2002. 974 с.
41. Хорнгрен Ч. Т., Фостер Дж Бухгалтерский учёт : управленческий аспект : пер. с англ. под ред. Я. В. Соколова. М. : Финансы и статистика, 2005. 416 с.
42. Ющак Ж. М. Особливості обліку витрат інноваційної діяльності. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер. : Бухгалтерський облік, контроль і аналіз*. 2014. Вип. 3 (30). С. 449–457.
43. Яругова А. Управленческий учет: опыт экономически развитых стран / пер. с польского [предисловие Я. В. Соколова]. М.: Финансы и статистика, 1991. 240 с.

12. Інформаційні ресурси

44. Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка. <https://lnulibrary.lviv.ua/>
45. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника. <http://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/golovna2/>
46. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <http://www.nbu.gov.ua/>
47. The British Library <https://econom.lnu.edu.ua/academics/library>
48. Library of Congress (Бібліотека Конгресу США) <https://www.loc.gov/>

Доцент кафедри обліку і аудиту

Струк Н. С.